

การส่งเสริมการผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์
ในชุมชนจังหวัดเชียงใหม่ให้มีศักยภาพการแข่งขัน
ในประชาคมอาเซียน

PROMOTING THE PRODUCTION OF ORGANIC PRODUCTS
IN CHIANG MAI PROVINCE: THE POTENTIAL COMPETITION
IN ASEAN COMMUNITY

เบญจมาศ สันต์สวัสดิ์ และ ปภากร สุทธิภาศิลา

การส่งเสริมการผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์ ในชุมชนจังหวัดเชียงใหม่ให้มีศักยภาพการแข่งขัน ในประชาคมอาเซียน

PROMOTING THE PRODUCTION OF ORGANIC PRODUCTS
IN CHIANG MAI PROVINCE: THE POTENTIAL COMPETITION
IN ASEAN COMMUNITY

เบญจมาศ สันต์สวัสดิ์ และ ปภากร สุทธิภาติลป์

Benjamas Sansawat and Paphakorn Suthiphasilp

คณะเทคโนโลยีการเกษตร มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

Faculty of Agricultural Technology, Chiang Mai Rajabhat University

(Received : April 1, 2019 ; Revised : May 02, 2019 ; Accepted : May 14, 2019)

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาศักยภาพของชุมชนเกษตรและเพื่อเสนอแนะแนวทางการส่งเสริมการผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์ในชุมชนจังหวัดเชียงใหม่ ให้มีศักยภาพการแข่งขันในประชาคมอาเซียนบนพื้นฐานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จำนวน 207 ชุมชน ใน 25 อำเภอของจังหวัดเชียงใหม่ ใช้วิธีการวิจัยแบบมีส่วนร่วม (PAR) วิเคราะห์ศักยภาพด้วยการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค (SWOT Analysis) อภิปรายผลด้วยคำร้อยละเพื่อสะท้อนปัญหาและผลกระทบที่จะเกิดขึ้น ผลพบว่า มีชุมชนที่สนใจและมีศักยภาพ 3 กลุ่มคือ กลุ่มชุมชนประมงครบวงจรท้องถิ่นตำบลชมพู กลุ่มเกษตรกรปลูกข้าวอินทรีย์ และเกษตรกรผู้ปลูกหอมหัวใหญ่ โดยมีจุดแข็งคือ สมาชิกเชี่ยวชาญด้านการผลิต การตลาด การแปรรูปสินค้า และสามารถถ่ายทอดความรู้ได้ แต่มีจุดอ่อนคือ ไม่สามารถควบคุมปริมาณการผลิตสินค้าในแต่ละรอบได้ และมีอำนาจการต่อรองน้อย โดยมีโอกาสที่สำคัญคือ ภาครัฐและเอกชนให้ความช่วยเหลือด้านความรู้อย่างสม่ำเสมอ และมีตลาดรองรับสินค้า แต่ยังมีอุปสรรคคือ การแข่งขันด้านราคาและปริมาณสินค้าสูง จึงควรส่งเสริมดังนี้คือ ระบบการผลิตควรเน้นการรักษาสมดุลของธรรมชาติรวมถึงการใช้ภูมิปัญญาชาวบ้าน การให้ความรู้ความเข้าใจเรื่องเกษตรอินทรีย์ที่ถูกต้อง การส่งเสริมให้มีหมู่บ้านอินทรีย์ สินค้าเกษตรอินทรีย์ของชุมชนควรมีมาตรฐานรับรอง การส่งเสริมการพัฒนาสินค้าเกษตรอินทรีย์ของชุมชน ให้ตรงกับมาตรฐานและความต้องการของประเทศเป้าหมาย และการสร้างกลุ่มเกษตรอินทรีย์ที่เข้มแข็งในชุมชนจังหวัดเชียงใหม่ เพื่อให้มีปริมาณสินค้าที่สม่ำเสมอและควบคุมอำนาจการต่อรองได้

คำสำคัญ: สินค้าเกษตรอินทรีย์ ชุมชนเกษตร ศักยภาพการแข่งขันในประชาคมอาเซียน

Abstract

This research aims to study the potential of the agricultural communities and to propose the guideline of organic products in the communities of Chiang Mai in order to potentially compete in ASEAN Community based on the sufficiency economy philosophy. Studied on 207 agricultural communities in 25 districts of Chiang Mai province based on participatory research methodology (PAR) and analyze with SWOT Analysis (Strengths, Weaknesses, Opportunities and Threats). Discuss the results with percentage to reflect the problems and impacts that will be occur. The results showed that there are the potentially agricultural communities interested in are three groups, the fishing community of integrated local, the group of organic rice farmers and onion growers. Potential analysis found that strength is members with expertise in production, marketing, processing, and knowledge transfer. The weakness is unable to control the sales volume in each round and low bargaining power. The important opportunity is public and private sector support for regular knowledge and market support products, but obstacle is still pricing and a product volume high competitive. Therefore, it should promote the production system based on maintaining the natural balance and the use of wisdom, providing a better understanding of organic agriculture, developing organic communities, certifying the local organic products, promoting the development of organic agriculture to match the standards and requirements of the target country, and forming strong organic agriculture communities in Chiang Mai province. In order to control product quantity in each round and bargaining power.

Keywords: Organic agricultural products, Agricultural community, The competitiveness in ASEAN community

บทนำ

กระแสการรักสุขภาพและความห่วงใยต่อสิ่งแวดล้อมไม่ได้เกิดขึ้นเฉพาะในประเทศไทยเท่านั้น แต่เกิดขึ้นทั่วโลก ดังนั้นสินค้าที่มีความปลอดภัยและห่างไกลจากสารพิษจึงเป็นที่ต้องการของผู้บริโภคที่มีความรู้เรื่องความปลอดภัยของสุขภาพและชีวิต สินค้าเกษตรอินทรีย์เป็นทางเลือกที่ผู้บริโภคยอมรับ ดังนั้นมูลค่าการบริโภคจึงเติบโตอย่างต่อเนื่องและมีแนวโน้มที่จะเพิ่มสูงขึ้นทุกปี ปัจจุบันมูลค่าตลาดสินค้าอินทรีย์ทั่วโลกรวมกันมีมากกว่า 2 ล้านล้านบาทต่อปี ตลาดสินค้าอินทรีย์ที่ใหญ่ที่สุดคือ สหรัฐอเมริกาและยุโรป โดยทั้งสองตลาดมีมูลค่ารวมกันประมาณร้อยละ 96 ของตลาดเกษตรอินทรีย์โลกที่เหลือจะเป็นประเทศในเอเชียและประเทศอื่นๆ ในโลก (สุนัฐวิทย์ น้อยโสภณ, 2558)

สำหรับประเทศไทย สินค้าเกษตรอินทรีย์ที่มีแนวโน้มขยายตัวเพิ่มขึ้นในอนาคต ได้แก่ ผลไม้เมืองร้อนทั้งสดและตากแห้ง ผัก สมุนไพร ธัญพืช สินค้าเกษตรแปรรูป และขนมขบเคี้ยว เป็นต้น “มาตรฐานเกษตรอินทรีย์” และ “ระบบการตรวจสอบรับรอง” ถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ตลาดและผู้บริโภคยอมรับในตัวสินค้าเกษตรอินทรีย์มากขึ้น ดังนั้นประเทศไทยจำเป็นต้องเร่งยกระดับหรือเทียบเคียงระบบการตรวจสอบรับรองมาตรฐานสินค้าเกษตรอินทรีย์ของไทยให้เทียบเท่าในระดับระหว่างประเทศ ซึ่งจะเป็นกลไกช่วยผลักดันสินค้าเกษตรอินทรีย์ไทยสู่สากลเพิ่ม ปัจจุบันการส่งออกสินค้าเกษตรอินทรีย์ของไทย บริษัทขนาดใหญ่ยังคงมีบทบาทสำคัญ ซึ่งในทางการค้าหากเกษตรกรต้องการผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์เพื่อการส่งออก เกษตรกรต้องผลิตตามมาตรฐานของประเทศคู่ค้า เช่น เกณฑ์มาตรฐานของสหภาพยุโรป (EU) มาตรฐาน National Organic Program (NOP) ของสหรัฐอเมริกา มาตรฐาน Japanese Agricultural Standard (JAS)

ของญี่ปุ่น และมาตรฐาน International Federation of Organic Agriculture Movements (IFOAM) ของสมาพันธ์เกษตรอินทรีย์นานาชาติ เป็นต้น (ธนสิทธิ์ เหล่าประเสริฐ, 2558) นอกจากนั้นแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติฉบับปี พ.ศ.2556-2559 ของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (2556) ได้กำหนดวิสัยทัศน์ไว้ว่า “ไทยเป็นศูนย์กลางการผลิต การค้า และการบริโภคสินค้าเกษตรอินทรีย์ในระดับภูมิภาคอาเซียน” กลยุทธ์ใหม่สำหรับการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ของประเทศไทย โดยคณะกรรมการเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ ได้กล่าวถึงกลยุทธ์ใหม่สำหรับการพัฒนาอุตสาหกรรมเกษตรอินทรีย์ของประเทศไทย ซึ่งดำเนินการในปี พ.ศ.2557-2559 โดยกลยุทธ์เหล่านี้จะพัฒนาประเทศไทยให้เป็นศูนย์กลางในการผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์ ซึ่งมี 4 กลยุทธ์ที่จะดำเนินการในช่วงระยะเวลาสามปีแรก ประกอบด้วย กลยุทธ์ที่ 1 มุ่งเน้นไปที่การให้ความรู้และการจัดการนวัตกรรมเกษตรอินทรีย์ กลยุทธ์ที่ 2 การพัฒนาและเชื่อมโยงเครือข่ายการผลิต กลยุทธ์ที่ 3 เสริมสร้างความเข้มแข็งด้านการตลาดและมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ของประเทศไทย และสร้างความเชื่อมั่นในสินค้าเกษตรอินทรีย์ เพื่อเพิ่มปริมาณและมูลค่าของสินค้าเกษตรอินทรีย์ไทย และกลยุทธ์ที่ 4 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งหมด จะได้รับการสนับสนุนให้ทำงานในลักษณะบูรณาการในการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ของประเทศไทย (ดวงกมล บุณสมภพ, 2557) ต่อมาในปี 2560-2564 ได้กำหนดวิสัยทัศน์ไว้ว่า “ประเทศไทยเป็นผู้นำในระดับภูมิภาค ด้านการผลิต การบริโภค การค้าสินค้า และการบริการเกษตรอินทรีย์ที่มีความยั่งยืน และเป็นที่ยอมรับในระดับสากล” โดยมี 4 ยุทธศาสตร์ ดังนี้ 1) ส่งเสริมการวิจัย การสร้าง และเผยแพร่องค์ความรู้และนวัตกรรมเกษตรอินทรีย์ 2) พัฒนาการผลิตสินค้าและบริการเกษตรอินทรีย์ 3) พัฒนาการตลาดสินค้าและบริการ และการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ และ 4) การขับเคลื่อนเกษตรอินทรีย์ (กองแผนงาน กรมปศุสัตว์, 2561)

ดังนั้น มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่จึงได้จัดการประชุมเชิงปฏิบัติการ เพื่อทบทวนและวิเคราะห์สถานการณ์ และทิศทางการวิจัยของมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ต่อภาคการเกษตรจังหวัดเชียงใหม่ ต่อการปรับตัวในประชาคมอาเซียน ซึ่งเป็นการประชุมเพื่อทบทวนแผนกลยุทธ์ท้องถิ่นจังหวัดเชียงใหม่ด้านเศรษฐกิจเกษตร วิเคราะห์สถานการณ์การแข่งขันในประชาคมอาเซียนต่อภาคเกษตรปัญหาและอุปสรรค สามารถสรุปปัญหาที่เกิดขึ้นกับภาคเกษตรของท้องถิ่นในจังหวัดเชียงใหม่ที่สำคัญคือ ปัญหาด้านการส่งเสริมการผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์ในชุมชนจังหวัดเชียงใหม่ ให้มีศักยภาพการแข่งขันในประชาคมอาเซียน โดยเฉพาะความตระหนักทางความคิด และความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์ ผลดีและผลเสียที่เกิดขึ้นต่อชีวิตและสิ่งแวดล้อม ตลอดจนระบบมาตรฐานของสินค้าเกษตรอินทรีย์ที่จะแข่งขันในอาเซียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ (มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่, 2558) นักวิจัยจึงได้จัดทำโครงการวิจัยเรื่อง “การส่งเสริมการผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์ในชุมชนจังหวัดเชียงใหม่ ให้มีศักยภาพการแข่งขันในประชาคมอาเซียน” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาศักยภาพของชุมชนเกษตรในจังหวัดเชียงใหม่ เพื่อวิจัยและพัฒนาศักยภาพภาคการเกษตรของชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ ในประเด็นการส่งเสริมการผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์ในชุมชนจังหวัดเชียงใหม่ ให้มีศักยภาพการแข่งขันในประชาคมอาเซียนอย่างสร้างสรรค์ บนพื้นฐานปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ให้ได้ประโยชน์อันจะนำไปสู่ระดับภาคต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาศักยภาพชุมชนเกษตรในจังหวัดเชียงใหม่ด้วยการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค (SWOT Analysis) อภิปรายผลด้วยคำร้อยละเพื่อสะท้อนปัญหาและผลกระทบที่จะเกิดขึ้น
2. เพื่อเสนอแนะแนวทางพัฒนาศักยภาพภาคการเกษตรของชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ ในประเด็นการส่งเสริมการผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์ในชุมชนจังหวัดเชียงใหม่ให้มีศักยภาพการแข่งขันในประชาคมอาเซียนอย่างสร้างสรรค์ บนพื้นฐานปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ระเบียบวิธีวิจัย

1. ประชากร

ขั้นตอนที่ 1 กำหนดกลุ่มตัวอย่างในจังหวัดเชียงใหม่ ที่มีความต้องการเข้าร่วมโครงการ ใช้วิธีสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified sampling) จากอำเภอต่างๆ ที่สนใจเข้าร่วมโครงการใน 25 อำเภอ 207 ชุมชน

ขั้นตอนที่ 2 กำหนดกลุ่มตัวอย่าง โดยวิธีสุ่มแบบเจาะจงตามวัตถุประสงค์ (Purposive sampling) จากกลุ่มเกษตรกรที่สนใจและมีความพร้อมในการเข้าร่วมโครงการ จำนวน 20 ชุมชนคือ

1) กลุ่มชุมชนประมงครบวงจรท้องถิ่นตำบลขมภู เทศบาลตำบลขมภู อำเภอสารภี 2) กลุ่มเกษตรกรลำไยจัมโบ้ ตำบลขมภู อำเภอสารภี 3) กลุ่มเกษตรกรแปลงใหญ่ ผู้ปลูกลำไย ตำบลหนองแฝก อำเภอสารภี 4) กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวอินทรีย์ ตำบลน้ำแพร่ อำเภอหางดง 5) เกษตรกรผู้ปลูกเมล่อนอินทรีย์ ตำบลแม่ท่าช้าง อำเภอหางดง 6) กลุ่มวิสาหกิจชุมชนแม่ทาออร์แกนิก ตำบลแม่ทา อำเภอแม่ออน 7) เกษตรกรผู้ปลูกข้าวอินทรีย์ ตำบลห้วยทราย อำเภอแม่ออน 8) กลุ่มเกษตรกรปลูกผักปลอดสารพิษ ตำบลสันป่าเปา อำเภอสันทราย 9) เกษตรกรผู้ปลูกผักไฮโดรโปนิกส์ ตำบลหนองหาร อำเภอสันทราย 10) กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าว ตำบลออนใต้ อำเภอสันกำแพง 11) กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกลำไย ตำบลท่าวังพร้าว ตำบลท่าวังพร้าว อำเภอสันป่าตอง 12) กลุ่มเกษตรกรปลูกลำไยปลอดภัย ตำบลน้ำบ่อหลวง อำเภอสันป่าตอง 13) เกษตรกรผู้ปลูกหอมหัวใหญ่ องค์การบริหารส่วนตำบลน้ำบ่อหลวง อำเภอสันป่าตอง 14) กลุ่มวิสาหกิจชุมชนแปรรูปผลผลิตเกษตรบ้านสันกอกเกิด ตำบลบ้านกลาง อำเภอสันป่าตอง 15) วิสาหกิจชุมชนกลุ่มผู้ผลิตเห็ดถั่วแฉะและหลวง (P.J. ฟาร์ม) ตำบลยุหว่า อำเภอสันป่าตอง 16) กลุ่มเกษตรกรปลูกข้าวอินทรีย์ เทศบาลตำบลบ้านแม่ อำเภอสันป่าตอง 17) กลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์ดอกคำ ตำบลน้ำแพร่ อำเภอพร้าว 18) เกษตรกรผู้ปลูกเสาวรสอินทรีย์ ตำบลบ้านหลวง อำเภอแม่อาย 19) กลุ่มเกษตรกรปลูกพืชมินลาทุโฮมสเตย์ ตำบลบ้านหลวง อำเภอแม่อาย 20) กลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ปลูกผักบ้านกาด (หอมหัวใหญ่) ตำบลบ้านกาด อำเภอแม่อาย คัดเลือกเหลือเพียง 3 ชุมชนคือ กลุ่มชุมชนประมงครบวงจรท้องถิ่นตำบลขมภู เทศบาลตำบลขมภู อำเภอสารภี กลุ่มเกษตรกรปลูกข้าวอินทรีย์ เทศบาลตำบลบ้านแม่ อำเภอสันป่าตอง และเกษตรกรผู้ปลูกหอมหัวใหญ่ องค์การบริหารส่วนตำบลน้ำบ่อหลวง อำเภอสันป่าตอง ที่มีศักยภาพด้านการผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์เมื่อเปรียบเทียบกับประชาคมอาเซียน

2. ข้อมูลและเครื่องมือในการวิจัย

2.1 ข้อมูลปฐมภูมิ ได้จากการสำรวจ สอบถาม และสัมภาษณ์ เกษตรกรด้วยความสมัครใจผ่านหน่วยงานในชุมชน คือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ในพื้นที่ 25 อำเภอ 207 ชุมชนทั่วจังหวัดเชียงใหม่

2.2 ข้อมูลทุติยภูมิ ได้แก่ เอกสาร งานวิจัยเกี่ยวกับการศึกษาศักยภาพชุมชนเกษตรในจังหวัดเชียงใหม่

2.3 ชนิดเครื่องมือการประเมิน แบบสัมภาษณ์ แบบสังเกต และแบบประเมิน ดังนี้

2.3.1 แบบฟอร์มแสดงความประสงค์เข้าร่วมโครงการ

2.3.2 แบบฟอร์มเพื่อประเมินคัดกรองผู้เข้าร่วมโครงการ

2.3.3 แบบฟอร์มวิเคราะห์และประเมินผลในส่วนของผลผลิตใช้แบบสำรวจ Diamond Model ของ Michael E. Porter (1990)

2.3.4 แบบฟอร์มการประเมินการประชุมกลุ่ม (Focus Group) 3 กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคชุมชน

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 วิเคราะห์ศักยภาพของชุมชนทั้งภายใน (บริบท โครงสร้าง กลยุทธ์ เงื่อนไข/ข้อจำกัด ปัจจัยเกื้อหนุนและองค์ความรู้/ภูมิปัญญา) และภายนอก (ข้อมูลสถิติ แนวโน้มอุปสงค์ของกลุ่มประเทศในประชาคมอาเซียน การสำรวจเชิงสังเกตการณ์และกลยุทธ์ของประเทศคู่แข่ง)

3.2 สรุปแนวทางการพัฒนา การเสริมหนุน และการฝึกอบรมเพื่อนำไปสู่ปฏิบัติการพัฒนาศักยภาพ “การส่งเสริมการผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์ในชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ ให้มีศักยภาพการแข่งขันในประชาคมอาเซียน”

3.3 ประเมินผลเชิงระบบ (System analysis)

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 ใช้การวิเคราะห์และประเมินผลเชิงระบบ (System analysis) ประกอบด้วย ปัจจัยนำเข้า (Input) ได้แก่ กลุ่มเป้าหมายของโครงการ และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของโครงการ ได้แก่ ภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคชุมชน รวมถึงนักวิจัยที่เข้าร่วมโครงการทั้งหมด กระบวนการ (Process) ได้แก่ กระบวนการต่างๆ ในแต่ละกิจกรรม ผลลัพธ์ (Output) ได้แก่ ผลสัมฤทธิ์ด้านการพัฒนาการตลาดสินค้าเกษตรของชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ ให้มีศักยภาพการแข่งขันในประชาคมอาเซียน ตามตัวชี้วัดของแบบจำลอง Diamond Model ของ Michael E. Porter

4.2 ขั้นตอนการประเมินผล แบ่งการประเมินผลเป็น 2 รูปแบบ คือ การประเมินผลเชิงปริมาณ และการประเมินผลเชิงคุณภาพ

ผลการวิจัย

1. ศักยภาพของกลุ่มเกษตรกรในจังหวัดเชียงใหม่

การวิเคราะห์ศักยภาพของกลุ่มเกษตรกรในจังหวัดเชียงใหม่อาศัยวิธีการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค (SWOT Analysis) พบว่า จุดแข็งของกลุ่มเกษตรกรมีทั้งหมด 7 ลำดับ โดยกลุ่มมีจุดแข็งในด้านความเชี่ยวชาญในการผลิตมากที่สุด รองลงมาคือจุดแข็งในด้านสินค้าเกษตร มีความต้องการของลูกค้า มีพื้นที่ทำการเกษตรเหมาะแก่การเพาะปลูกพืชและมีปริมาณน้ำเพียงพอ มีการทำเกษตรในระบบอินทรีย์แบบครบวงจร มีการใช้เทคโนโลยี สินค้าได้รับการรับรองมาตรฐาน และมีผู้นำกลุ่มและสมาชิกเกษตรกรมีความเข้มแข็ง (ตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 ศักยภาพด้านจุดแข็งของกลุ่มเกษตรกรในจังหวัดเชียงใหม่

ลำดับ	จุดแข็ง	ร้อยละ
1	กลุ่มเกษตรกรมีสมาชิกที่มีความเชี่ยวชาญในการผลิต การตลาดและการแปรรูปสินค้าเกษตร และสามารถถ่ายทอดความรู้แก่ผู้ที่สนใจได้ มีจำนวน 3 กลุ่ม	30.00
2	สินค้าเกษตรมีความต้องการในระดับประเทศในกลุ่มลูกค้ารายใหญ่ (บริษัทเอกชน) มีจำนวน 2 กลุ่ม	20.00
3	พื้นที่ทำการเกษตรเหมาะแก่การเพาะปลูกพืชและมีปริมาณน้ำเพียงพอ มีจำนวน 1 กลุ่ม	10.00
4	กลุ่มมีการทำเกษตรในระบบอินทรีย์แบบครบวงจร มีจำนวน 1 กลุ่ม	10.00
5	การตลาดสินค้าของกลุ่มมีการใช้เทคโนโลยี (ระบบอินเทอร์เน็ต Webpage และ Line) และใช้ในการบริหารจัดการของกลุ่มด้วย มีจำนวน 1 กลุ่ม	10.00
6	สินค้าได้รับการรับรองมาตรฐานชั้นปลอดภัย และสินค้ามีคุณภาพที่ดี ผ่านการตรวจสอบคุณภาพทุกขั้นตอน มีจำนวน 1 กลุ่ม	10.00
7	ผู้นำกลุ่มและสมาชิกเกษตรกรมีความเข้มแข็ง และมีความกระตือรือร้นในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ สินค้าเกษตรของกลุ่มให้ดียิ่งขึ้น มีจำนวน 1 กลุ่ม	10.00

ส่วนศักยภาพด้านโอกาสของกลุ่มเกษตรกร พบว่า ประเด็นโอกาสของกลุ่มเกษตรกรจากทั้งหมด 3 กลุ่มเกษตรกร ได้แก่ กลุ่มมีหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนคอยให้ความช่วยเหลือด้านความรู้แก่เกษตรกรอย่างสม่ำเสมอ และมีตลาดรองรับในการจัดส่งสินค้าเกษตรของกลุ่ม จำนวน 3 กลุ่ม คิดเป็นร้อยละ 50.00 (ตารางที่ 2) ด้านจุดอ่อนของกลุ่มเกษตรกร พบว่า ประเด็นจุดอ่อนของกลุ่มเกษตรกรจากทั้งหมด 2 กลุ่มเกษตรกร ได้แก่ กลุ่มเกษตรกรไม่สามารถควบคุมปริมาณการผลิตสินค้าในแต่ละรอบการผลิตได้ และขาดอำนาจในการต่อรองกับพ่อค้าคนกลาง มีจำนวนกลุ่มเกษตรกรเท่ากัน มีจำนวน 1 กลุ่ม คิดเป็นร้อยละ 50.00 (ตารางที่ 3)

ตารางที่ 2 ศักยภาพด้านโอกาสของกลุ่มเกษตรกรในจังหวัดเชียงใหม่

ลำดับ	โอกาส	ร้อยละ
1	กลุ่มมีหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนคอยให้ความช่วยเหลือด้านความรู้แก่เกษตรกรอย่างสม่ำเสมอ มีจำนวน 3 กลุ่ม	50.00
2	มีตลาดรองรับในการจัดส่งสินค้าเกษตรของกลุ่ม มีจำนวน 3 กลุ่ม	50.00

ตารางที่ 3 ศักยภาพด้านจุดอ่อนของกลุ่มเกษตรกรในจังหวัดเชียงใหม่

ลำดับ	จุดอ่อน	ร้อยละ
1	กลุ่มเกษตรกรยังไม่สามารถควบคุมปริมาณการผลิตสินค้าในแต่ละรอบการผลิตได้ มีจำนวน 3 กลุ่ม	50.00
2	ขาดอำนาจในการต่อรองกับพ่อค้าคนกลาง มีจำนวน 3 กลุ่ม	50.00

ทางด้านอุปสรรคของกลุ่มเกษตรกร พบว่า ประเด็นอุปสรรคของกลุ่มเกษตรกรทั้งหมด 3 กลุ่มเกษตรกร ได้แก่ การตลาดมีการแข่งขันกันในพื้นที่สูง ทั้งด้านราคาและปริมาณสินค้าเกษตร มีจำนวน 2 กลุ่ม คิดเป็นร้อยละ 66.67 และ ตลาดสินค้ายังไม่มีหลากหลาย มีจำนวน 1 กลุ่มเกษตรกร คิดเป็นร้อยละ 33.33 (ตารางที่ 4)

ตารางที่ 4 ศักยภาพด้านอุปสรรคของกลุ่มเกษตรกรในจังหวัดเชียงใหม่

ลำดับ	อุปสรรค	ร้อยละ
1	การตลาดมีการแข่งขันกันในพื้นที่สูง ทั้งด้านราคาและปริมาณสินค้าเกษตร มีจำนวน 2 กลุ่ม	66.67
2	ตลาดสินค้ายังไม่มีหลากหลาย มีจำนวน 1 กลุ่ม	33.33

2. การพัฒนาศักยภาพกลุ่มเกษตรกรในจังหวัดเชียงใหม่

ในการส่งเสริมการผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์ ให้มีศักยภาพการแข่งขันในประชาคมอาเซียน การวิจัยอาศัยการวิเคราะห์และประเมินผลโดยใช้แบบจำลอง Diamond Model ของ Michael E. Porter (1990, 73-91) และแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้ได้แนวทางในการส่งเสริมการผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์ มีทั้งหมด 6 ประเด็น ประกอบไปด้วย 1) ปัจจัยในการดำเนินงาน (Factor condition) 2) เงื่อนไขด้านความต้องการของตลาด (Demand condition) 3) อุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องและสนับสนุน (Related and supporting industries) 4) กลยุทธ์ โครงสร้าง และการแข่งขัน (Firm strategy structure and rivalry) 5) รัฐบาล (Government) และ 6) เหตุสุตวิสัย หรือโอกาส (Chance) ผลการวิเคราะห์ตามตารางที่ 5

ตารางที่ 5 การพัฒนาการส่งเสริมการผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์ของชุมชนจังหวัดเชียงใหม่ ให้มีศักยภาพการแข่งขัน ในประชาคมอาเซียน

ลำดับ	ประเด็นการพัฒนา	ร้อยละ
1	กลุ่มเกษตรกรชุมชนจังหวัดเชียงใหม่ควรคำนึงถึงระบบการผลิตทางการเกษตรที่เน้นการรักษาสมดุลของธรรมชาติและหลากหลายของทางชีวภาพ และหลีกเลี่ยงการใช้สารสังเคราะห์ มีจำนวน 3 กลุ่ม	20.00
2	เน้นการใช้อินทรีย์วัตถุในการปรับปรุงบำรุงให้มีความอุดมสมบูรณ์ เพื่อให้ต้นพืชมีความแข็งแรงสามารถต้านทานโรคและแมลงด้วยตนเอง รวมถึงการนำเอาภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ประโยชน์ด้วย มีจำนวน 3 กลุ่ม	20.00
3	การให้ความรู้ความเข้าใจเรื่องเกษตรอินทรีย์อย่างถูกต้องแก่เกษตรกร จากผู้นำกลุ่มหรือผู้เชี่ยวชาญด้านการทำเกษตรอินทรีย์ หน่วยงานทั้งรัฐบาลและเอกชนที่เกี่ยวข้อง มีจำนวน 3 กลุ่ม	20.00
4	การส่งเสริมเกษตรกรในพื้นที่ให้มีหมู่บ้านอินทรีย์ (Organic village) ซึ่งเป็นสถานที่รองรับสินค้าเกษตรอินทรีย์สด/แปรรูป และเป็นแหล่งกระจายจำหน่ายสินค้าของชุมชน มีจำนวน 2 กลุ่ม	13.33
5	การส่งเสริมการพัฒนาสินค้าเกษตรอินทรีย์ของชุมชนให้ตรงกับมาตรฐานและความต้องการของประเทศหรือกลุ่มเป้าหมายนั้นๆ ซึ่งหากกลุ่มเกษตรกรสามารถพัฒนาสินค้าของตนให้ได้มาตรฐานอินทรีย์ที่มีคุณภาพสูง จะทำให้ตลาดสินค้าเกษตรอินทรีย์ของไทยกว้างขึ้น มีผู้บริโภคที่หลากหลาย และสามารถต่อรองราคาขายสินค้าในท้องตลาดได้ มีจำนวน 2 กลุ่ม	13.33
6	ควรสร้างกลุ่มเกษตรอินทรีย์ที่เข้มแข็งในชุมชนจังหวัดเชียงใหม่ ขยายเครือข่ายทั่วทั้งตำบลหรืออำเภอ เพื่อให้เกิดพื้นที่สีเขียว มีดินและน้ำที่สะอาดในการเพาะปลูก พร้อมทั้งมีการควบคุมการใช้สารเคมีในการเพาะปลูก มีการตรวจสอบภายในชุมชนอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สินค้าเกษตรอินทรีย์ในชุมชนมีมาตรฐานที่ดียิ่งขึ้น มีจำนวน 2 กลุ่ม	13.33

การอภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการส่งเสริมการผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์ในชุมชนจังหวัดเชียงใหม่ ให้มีศักยภาพการแข่งขันในประชาคมอาเซียน” อาศัยแนวคิดกระบวนการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค (SWOT Analysis) ของ นันทิยา หุตานุวัตร และณรงค์ หุตานุวัตร (2545) ในการวิเคราะห์จุดแข็ง โอกาส จุดอ่อน และอุปสรรคของกลุ่มเกษตรกรจังหวัดเชียงใหม่ ทั้ง 3 กลุ่มเกษตรกร ซึ่งการวิจัยพบว่า จุดแข็งของกลุ่มเกษตรกรที่สำคัญคือ กลุ่มเกษตรกรมีสมาชิกที่มีความเชี่ยวชาญในด้านการผลิต การตลาด และการแปรรูปสินค้าเกษตร และสามารถถ่ายทอดความรู้แก่ผู้ที่สนใจได้ ด้านโอกาสที่สำคัญคือ กลุ่มมีหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนคอยให้ความช่วยเหลือด้านความรู้แก่เกษตรกรอย่างสม่ำเสมอ และมีตลาดรองรับในการจัดส่งสินค้าเกษตรของกลุ่ม แต่กลุ่มเกษตรกรที่เข้าร่วมยังมีจุดอ่อนที่สำคัญคือ กลุ่มเกษตรกรยังไม่สามารถควบคุมปริมาณการผลิตสินค้าในแต่ละรอบการผลิตได้ และอำนาจในการต่อรองพ่อค้าคนกลางยังมีไม่มาก และมีอุปสรรคที่สำคัญคือ การตลาดมีการแข่งขันกันในพื้นที่สูง

จากการวิเคราะห์และประเมินผลโดยใช้แบบจำลอง Diamond Model ของ Michael E. Porter และแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งมีปัจจัยส่งเสริมและทำลายสู่ความเป็นเลิศต่อการส่งเสริมการผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์ ประกอบไปด้วย 1) ปัจจัยในการดำเนินงาน (Factor condition) 2) เงื่อนไขด้านความต้องการของตลาด (Demand condition) 3) อุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องและสนับสนุน (Related and supporting industries) 4) กลยุทธ์ โครงสร้าง และการแข่งขัน (Firm strategy structure and rivalry) 5) รัฐบาล (Government) และ 6) เหตุสุวิสัยหรือโอกาส (Opportunity) ซึ่งผลการวิจัยมีค่าร้อยละของการเปลี่ยนแปลงของกลุ่มเกษตรกร ทำให้เห็นถึงศักยภาพของชุมชนในแต่ละแห่ง

และทราบแนวทางในการส่งเสริมการผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์ของชุมชนจังหวัดเชียงใหม่ ให้มีศักยภาพการแข่งขันในประชาคมอาเซียน ซึ่งประเด็นที่สำคัญที่สุดคือ กลุ่มเกษตรกรชุมชนจังหวัดเชียงใหม่ควรคำนึงถึงระบบการผลิตทางการเกษตร ที่เน้นการรักษาสมดุลของธรรมชาติและหลากหลายของทางชีวภาพ และหลีกเลี่ยงการใช้สารสังเคราะห์ เน้นการใช้อินทรีย์วัตถุในการปรับปรุงบำรุงให้มีความอุดมสมบูรณ์ รวมถึงการนำเอาภูมิปัญญาชาวบ้านมาใช้ประโยชน์ด้วย สอดคล้องกับกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (2556) ที่กล่าวไว้ว่าเกษตรกรอินทรีย์เป็นกระบวนการผลิตที่ใช้หลักความสมดุลตามธรรมชาติ มีการบริหารจัดการระบบการผลิตอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้เกิดผลผลิตที่ปลอดภัยต่อสุขภาพอนามัยของผู้ผลิต ผู้บริโภค และสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้การให้ความรู้ความเข้าใจเรื่องเกษตรอินทรีย์อย่างถูกต้องแก่เกษตรกรจากผู้นำกลุ่ม ผู้เชี่ยวชาญด้านการทำเกษตรอินทรีย์ หน่วยงานทั้งรัฐบาลและเอกชนที่เกี่ยวข้อง และการส่งเสริมเกษตรกรในพื้นที่ให้มีหมู่บ้านอินทรีย์ (Organic village) ซึ่งเป็นสถานที่รองรับสินค้าเกษตรอินทรีย์สด/แปรรูป และเป็นแหล่งกระจายจำหน่ายสินค้าของชุมชน ส่งผลให้คุณภาพชีวิตของเกษตรกรดีขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของศิริประภา ธงชัยสุริยา (2558) ที่ได้วิเคราะห์เปรียบเทียบต้นทุนและผลตอบแทนทางการเงินของการผลิตข้าว ระหว่างวิธีการผลิตแบบดั้งเดิม วิธีการผลิตแบบปลอดสารพิษ และวิธีการผลิตแบบเกษตรอินทรีย์ ในจังหวัดราชบุรี พบว่าด้านผลตอบแทนของการผลิตข้าวแบบดั้งเดิม เกษตรกรมีรายได้จากการผลิตเฉลี่ยเท่ากับ 5,093.75 บาทต่อไร่ รายได้สุทธิเฉลี่ยเท่ากับ 2,700.41 บาทต่อไร่ รายได้สุทธินเหนือต้นทุนผันแปรที่เป็นตัวเงินเท่ากับ 2,700.41 บาทต่อไร่ และกำไรสุทธิเท่ากับ 939.28 บาทต่อไร่ สำหรับการผลิตข้าวแบบปลอดสารพิษ พบว่าเกษตรกรมีรายได้จากการผลิตเฉลี่ยเท่ากับ 6,412.03 บาทต่อไร่ รายได้สุทธิเฉลี่ยเท่ากับ 4,438.05 บาทต่อไร่ รายได้สุทธินเหนือต้นทุนผันแปรที่เป็นตัวเงินเท่ากับ 4,438.05 บาทต่อไร่ และกำไรสุทธิเท่ากับ 2,689.42 บาทต่อไร่ และการผลิตข้าวแบบเกษตรอินทรีย์ พบว่าเกษตรกรมีรายได้จากการผลิตเฉลี่ยเท่ากับ 27,709.09 บาทต่อไร่ รายได้สุทธิเฉลี่ยเท่ากับ 24,979.01 บาทต่อไร่ รายได้สุทธินเหนือต้นทุนผันแปรที่เป็นตัวเงินเท่ากับ 24,979.01 บาทต่อไร่ และกำไรสุทธิเท่ากับ 23,230.38 บาทต่อไร่ เช่นเดียวกับ Crowder and Reganold (2015) ที่ได้วิเคราะห์ผลตอบแทนของพื้นที่ปลูกพืชในระบบเกษตรอินทรีย์ เปรียบเทียบพื้นที่ปลูกพืชแบบทั่วไป โดยใช้ข้อมูลจากงานวิจัย 44 งานวิจัยย้อนหลังในช่วงระยะเวลา 40 ปี ซึ่งเป็นการศึกษาระบบการปลูกพืช 55 ชนิด ใน 14 ประเทศ ใน 5 ทวีป และพบว่า เกษตรกรที่ทำการเกษตรในระบบเกษตรอินทรีย์มีกำไรดีกว่าถึง 22-35% โดยผลต่างของกำไรนี้เกิดขึ้นมาจากราคาพรีเมียมของสินค้าเกษตรอินทรีย์ ที่เกษตรกรได้รับจากการขายผลผลิตเข้าสู่ตลาดเกษตรอินทรีย์ ซึ่งทำให้เกษตรกรอินทรีย์มีส่วนของผลตอบแทนต้นทุน (Benefit/cost ratio) สูงกว่าเกษตรกรทั่วไป 20-24%

สอดคล้องกับกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (2556) ธนสิทธิ์ เหล่าประเสริฐ (2558) และบทความของฐานเศรษฐิกิจ (2556) ที่ได้มุ่งเน้นการพัฒนาสินค้าเกษตรอินทรีย์ของไทยไปยังตลาดโลก เนื่องจากเล็งเห็นความต้องการของตลาดที่สูงขึ้นเรื่อยๆ ซึ่งบทความของณัฐดนัย ไหมซ้อน (2555) ยังได้กล่าวว่า ประเทศไทยถือเป็นประเทศหลักในการผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์ของอาเซียน และมีหน่วยงานที่ส่งเสริมการผลิตสินค้าอินทรีย์อย่างต่อเนื่อง อีกทั้งสินค้าเกษตรอินทรีย์ของไทยยังมีมาตรฐานที่น่าเชื่อถือในนานาชาติ เช่นเดียวกันกับสุนัฐวิทย์ น้อยโสภณา (2558) ได้วิเคราะห์ข้อมูลจากข้อมูลของ FiBL (Research Institute of Organic Agriculture) และ IFOAM พบว่าประเทศที่มีการทำเกษตรอินทรีย์ของทวีปเอเชียมากที่สุดคือ ประเทศจีน รองลงมาคือ อินเดีย และติมอร์ เลสเต้ แต่ทั้งจีนและอินเดียมีประชากรมาก ดังนั้นผลผลิตที่ได้จึงมีการส่งสู่ตลาดเพียงบางส่วน เพราะต้องใช้บริโภคภายในประเทศ ส่วนติมอร์ เลสเต้ ถือว่ายังมีความรู้และความสามารถทางด้านเกษตรน้อยกว่าไทยมาก สำหรับประเทศในกลุ่มอาเซียน ถ้าดูจากประเทศที่กำลังพัฒนาอย่าง CLMV (Cambodia, Lao P.D.R., Myanmar และ Vietnam) ความน่าเชื่อถือในด้านคุณภาพของผลผลิตมีน้อยกว่าประเทศไทย สำหรับประเทศสิงคโปร์และบรูไนไม่ประเทศที่เป็นคู่แข่งทางการเกษตรอินทรีย์ สำหรับประเทศอินโดนีเซียที่มีพื้นที่เพาะปลูกเกษตรอินทรีย์มากที่สุด รองมาคือฟิลิปปินส์ และอันดับสามคือประเทศไทย ซึ่งทั้งสามประเทศเป็นผู้ผลิตและผู้พัฒนาหลักทางด้านเกษตรอินทรีย์ในกลุ่มประเทศอาเซียน ซึ่งไทยมีข้อได้เปรียบในเรื่องมาตรฐานการตรวจสอบคุณภาพสินค้าที่ได้รับการยอมรับจากนานาชาติ รวมถึงความรู้ด้านการผลิต ระบบฟาร์ม และการแปรรูปผลิตภัณฑ์ที่ดีกว่า และที่สำคัญสภาพภูมิประเทศและสภาพอากาศที่เหมาะสม รวมทั้งแหล่งน้ำจืดที่มีคุณภาพ ทำให้รสชาติของพืชผลทางการเกษตรเป็นที่นิยมของผู้บริโภคในต่างประเทศสูงกว่า

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะสำหรับการนำวิจัยไปใช้

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในครั้งต่อไปควรที่จะศึกษาผลกระทบของประชาคมอาเซียนที่มีต่อกลุ่มเกษตรกรชุมชนท้องถิ่น จังหวัดเชียงใหม่ ในด้านการส่งเสริมการผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์ของทุกชุมชนทั้ง 207 ชุมชนในจังหวัดเชียงใหม่ หลังจากนั้นทำการคัดเลือกชุมชนที่มีศักยภาพ เพื่อนำมาเป็นตัวแทนของชุมชนในการวางแผนการส่งเสริมการผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์ในชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ ให้มีศักยภาพการแข่งขันในอาเซียน ต่อจากนั้นการวิจัยควรบูรณาการการทำงานกับชุมชนนอกจังหวัดเชียงใหม่ เพื่อมุ่งสู่เป้าหมายของการขยายผลการวิจัยให้เกิดประโยชน์ของการนำไปใช้ให้มากขึ้น รวมถึงการวางแผนการพัฒนาและส่งเสริมการผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์ร่วมกับชุมชนในประเทศอาเซียนทั้ง 9 ประเทศ เพื่อให้เกิดการพัฒนาสินค้าเกษตรอย่างยั่งยืนและเกิดประโยชน์ร่วมกันมากที่สุด

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบคุณคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติที่ให้การสนับสนุนทุนในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ และขอขอบคุณคณะเทคโนโลยีการเกษตร มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ที่ช่วยส่งเสริมให้งานวิจัยครั้งนี้ลุล่วงด้วยดี

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. (2556). “ยุทธพงศ์” ชูนโยบายพัฒนาเกษตรกรสู่ระบบเกษตรอินทรีย์ ผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์ที่มีคุณภาพและมีมาตรฐานตามความต้องการของผู้บริโภค. สืบค้นจาก <http://www.organic.moc.go.th/th/news/ยุทธพงศ์-ชูนโยบายพัฒนาเกษตรกรสู่ระบบเกษตรอินทรีย์>
- กองแผนงาน กรมปศุสัตว์. (2561). ยุทธศาสตร์การพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ พ.ศ. 2560-2564. สืบค้นจาก <http://planning.dld.go.th/th/index.php/th/plan-menu/574-2560-2564>
- ฐานเศรษฐกิจ. (2556). ดันเกษตรอินทรีย์ฮืออาเซียน ไทยชิงแซร์ตลาดโลก 1.8 ล้าน. สืบค้นจาก http://ditp.go.th/contents_attach/74347/74347.pdf
- ณัฐดนัย ใหม่ซ้อน. (2555). พม่า-ลาว จ่อแข่งหน้าไทยฐานผลิตเกษตรอินทรีย์อาเซียน. สืบค้นจาก <http://www.food4change.in.th/article/news-launcher/bad-news/541-2012-05-25-09-30-03.html>
- ดวงกมล บุณสมภพ. (2557). กลยุทธ์ใหม่สำหรับการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ของประเทศไทย. สืบค้นจาก <http://th.aectourismthai.com/content1/2442>
- ธนสิทธิ์ เหล่าประเสริฐ. (2558). เล่าสองข้างทาง ดันมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ไทยไต่ระดับสู่ตลาดโลก. สืบค้นจาก https://www.technologychaoban.com/news_detail.php?tnid=1942
- นันทิยา หุตานุวัตร และณรงค์ หุตานุวัตร. (2545). SWOT การวางแผนกลยุทธ์ธุรกิจชุมชน. สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา. คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี. สืบค้นจาก <http://www.jit-jai-d.blogspot.com/2007/08/swot.html>
- มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่. (2558). การประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อทบทวนและวิเคราะห์สถานการณ์ และทิศทางการวิจัยของมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ต่อภาคการเกษตรจังหวัดเชียงใหม่ต่อการปรับตัวในประชาคมอาเซียน. วันที่ 9 กันยายน พ.ศ.2558 โรงแรมดิเอ็มเพรส, จังหวัดเชียงใหม่.

- ศิริประภา ชงชัยสุริยา. (2558). *การวิเคราะห์เปรียบเทียบต้นทุนและผลตอบแทนทางการเงินของการผลิตข้าวระหว่างวิธีการผลิตแบบดั้งเดิม วิธีการผลิตแบบปลอดสารพิษ และวิธีการผลิตแบบเกษตรอินทรีย์ ในจังหวัดราชบุรี*. การศึกษาค้นคว้าอิสระ เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต (เศรษฐศาสตร์ธุรกิจ) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- สุณัฐวิทย์ น้อยโสภณ. (2558). “เกษตรอินทรีย์” โอกาสการส่งออกของเกษตรกรไทยในตลาดโลก. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยธนบุรี*, 9(18), 83-91.
- David W. Crowder and John P. Reganold. (2015). *Financial competitiveness of organic agriculture on a global scale*. Retrieved from <http://www.pnas.org/content/early/2015/05/27/1423674112>
- Porter, M. E. (1990). *The Competitive Advantage of Nations*. *Harvard Business Review*, 68(2), 73-91.